

ПОЕТАПНІСТЬ РОБОТИ З ХОРОМ НАД РОЗУЧУВАННЯМ НОВОГО ВОКАЛЬНОГО ТВОРУ

Морозюк Людмила Василівна,
Підгасцька Іванна Василівна,
Викладачі
Поліщук Владислав Ігорович
Концертмейстер
Житомирський державний
університет ім. Івана Франка
м. Житомир, Україна
1993mlv3@gmail.com
ivannapidgaeska1993@gmail.com
vladosykk@gmail.com

Вступ. У вітчизняній музичній культурі традиція вокально-хорового виконавства завжди залишалася актуальною. Хоровий спів виступає одним із напрямів відродження національної духовності, досягнення високого рівня загальної культури й освіченості нації, психічного й фізичного здоров'я молоді. Організаційна і змістовна робота з вокально-хоровим колективом сьогодні здійснюється досить ефективно та успішно, в той же час, кожен її етап є важливим для досягнення високого рівня виконавської майстерності кожного учасника хору. І одним з таких важливих етапів є розучування хором нових творів.

Мета роботи – дослідити поетапність роботи з хором над розучуванням нового твору.

Матеріали та методи. Матеріалом для дослідження стали праці вітчизняних музичних педагогів, статті у фахових наукових виданнях, інформаційні бази мереж Інтернет. Методологія дослідження включала пошуковий, аналітичний та описовий методи.

Результати та обговорення. Шляхи розучування творів у кожному хоровому колективі можуть бути різними, але основні принципи їх розучування залишаються завжди загальними. Головний з них – єдність художніх і технічних прийомів.

Знайомство співаків з новим твором, призначеним для виучування, може бути організоване по-різному. Одні хормейстери програють його на інструменті й проспівують основну мелодію; інші дають прослухати його в записі. Треті вважають достатнім розповісти про образ твору, повідомити про особливості творчості композитора, який його написав [5, с. 18].

У дитячому й дорослому аматорському хорі, учасники якого не мають можливості систематично вивчати нотну грамоту, виучування твору відбувається «з голосу», тобто шляхом повторення хором або групою хору невеликих музичних фраз після безпосереднього проспівування їх хормейстером. Такий спосіб освоєння репертуару вкрай обмежений, він сковує технічний і творчий ріст колективу, унеможливує вивчення цікавих і більш складних хорових творів. У хорі, учасники якого слабо володіють навичкою читання нот з аркушу, на першому етапі вивчення твору доцільно проводити заняття окремо з кожною партією. Хори досить високого виконавського рівня можуть вивчати твори без роздільних репетицій. Проте останні необхідні для скорочення строків підготовки нових концертних програм, а також для систематичної роботи над чистотою, рівністю й злагодженістю звучання унісону в партіях. Загальним для всіх хорів повинне бути правило: будь-який твір слід вивчати по нотах [5, с. 18].

Поетапність роботи з хором над розучуванням нового твору наступна:

Етап 1. Виспівування хору. Як показує хорова практика, доцільно починати репетицію з налаштування й виспівування хору. Виспівування хору слід проводити перед початком репетиції, відводячи на нього не більше 10-15 хвилин, бажано в режимі а'cappella або за мінімальної підтримки інструменту. Час виспівування може бути збільшений, що визначається загальним тонусом учасників колективу [4, с. 26].

Хорове виспівування, по-перше, це підготовка голосового апарату співаків, його «розігрівання»; по-друге, – формування й розвиток певних співочих навичок; по-третє, це налаштування хору як «інструменту» за мелодійним та гармонійним ладом, по ансамблем (унісонним, тембровим), за

балансом звучання хорових партій, за режимом співочого дихання тощо, що готує хорový колектив до репетиційної роботи над хоровими творами.

Вправи для виспівування продумуються й підбираються хормейстером заздалегідь, у певній послідовності й націлені на вирішення конкретних вокально-хорових завдань. За допомогою систематично розроблених вокально-хорових вправ диригент має можливість спрямовувати і покращувати звучання, як окремих хорових партій, так і всього хору. Кількість вправ, використовуваних у виспівуванні, і ступінь їх складності залежать від рівня вокальної підготовки колективу, конкретного типу репетиції, технічних труднощів розучуваних творів. Недоцільно часто змінювати вправи, тому що їх постійна присутність у роботі дозволяє виробляти й закріплювати необхідні співочі навички [2, с. 87].

На початковому етапі роботи з хорovým колективом вокальні вправи націлені на вирішення вузьких завдань, у які входять: освоєння навичок співочого дихання, правильне формування вокально-хорового звучання, усунення вокальних недоліків у хористів, освоєння різних видів вокальної техніки. При формуванні вокальних навичок в умовах колективного виспівування, в першу чергу, звертається увага на тембральні властивості звучання голосів співаків. Критерієм правильного звукоформування для кожного хориста є відчуття «зручності» співу, свободи голосового апарату, здатність «протягнути» звук, однотембровість звучання голосу на всьому діапазоні. У цей період необхідно звертати увагу хористів на свідоме ставлення до набуття і фіксації вокальних навичок. На наступних етапах роботи з хорovým колективом ведеться системна робота з постановки співочого голосу й розвитку комплексу вокально-хорових навичок [4, с. 27].

Виспівування можна здійснювати у різних варіантах:

- спільне виспівування хорового колективу;
- виспівування груп голосів;
- виспівування окремих хорових партій;
- індивідуальне виспівування [4, с. 28].

Процес виспівування починається з демонстрації (програвання або проспівування) вокально-хорової вправи хормейстером, потім докладно пояснюється її будова (інтерваліка, розмір, ритм), ставляться вокально-технічні завдання, після цього задається тон і під керівництвом хормейстера хор приступає до співу.

Хорове виспівування може включати в себе такі види вправ [2, с. 73]:

1) вправи унісонно-октавного порядку. Хорові виспівування унісонного й унісонно-октавного порядку рекомендується починати із середнього регістру хорових партій, як такого, що є найбільш сприятливим для природного нормального утворення звуку, і поступово вести їх у хроматичному висхідному порядку до верхнього регістру, а потім у спадному – до нижнього. Спів повинен здійснюватися в заданому динамічному відтінку;

2) дво- та триголосні вправи. До них варто переходити після того, як буде проведене унісонне або унісонно-октавне виспівування. Дво- та триголосні вправи дозволяють поступово включити кожного співака хору в гармонійне загальнохорове звучання;

3) гармонійні вправи. Якщо вправи унісонного й унісонно-октавного порядку є горизонтальним налаштуванням хору, то гармонійні вправи спрямовані на налаштування хорової вертикалі. Практика показує особливу доцільність гармонійного хорового виховання тільки *a'cappella*.

Кожен вид вправ має свої певні цілі та завдання, тому при виспівуванні хору рекомендується використовувати усі види вправ. Вокально-хорові вправи націлені, в першу чергу, на розвиток певних технічних навичок, але при цьому необхідно усвідомлювати, що кожна вправа є фрагментом музики й повинна виконуватися інтонаційно виразно й музично [2, с. 73].

Етап 2. Задавання тону. Правильно задати тон – це ввести хоровий колектив у тональність твору й організувати допомогу в «прийомі» тону кожної з хорових партій. Інтонаційно чисте, спокійне й упевнене вміння хормейстера задавати тон визначає інтонаційну точність подальшого виконання хором твору. Задавати тон можливо такими способами – голосом хормейстера за

допомогою камертону або за допомогою фортепіано або іншого інструменту. При виконанні хором творів а'cappella бажано задавати тон голосом, користуючись камертоном. Камертон використовується як на репетиціях, так й на концертному виступі [6, с. 34].

Етап 3. Розучування хорового твору з хором. Варто відзначити, що репетиційний процес є досить тривалим і складним, він охоплює різні сторони вивчення вокально-музичного матеріалу. Репетиційний режим, форми й методи репетиційної роботи з хором можуть бути різноманітними і вибираються залежно від особливостей досліджуваного репертуару, від індивідуальності й кваліфікації хормейстера, від умов праці хорового колективу, від рівня підготовки хору й інших обставин.

В організації системної репетиційної роботи над творами хормейстер може використовувати різні види репетицій, які класифікуються [1, с. 28]:

а) за складом виконавців: репетиції за голосами хорових партій (сопрано, альти, тенори, баси); репетиції за групами (жіночий склад, чоловічий склад або перші голоси, другі голоси); зведені репетиції (загальнохорові, з концертмейстером, з оркестром або іншими складами виконавців);

б) за етапами роботи над репертуаром: репетиції попереднього розбору (знайомство з твором, читання з аркушу, первинний аналіз); репетиції детальної роботи над хоровим твором; репетиції по «вспівуванню» хорового твору;

в) за характером діяльності: робочі; прогонні; генеральні.

Слід зауважити, що репетиційна робота ґрунтується на результатах попередньої роботи хормейстера над хоровою партитурою. Весь багатобічний і різноманітний репетиційний процес умовно ділиться на наступні основні фази репетиційної роботи:

- 1) ескізна або початкова;
- 2) технологічна або підготовча;
- 3) художня або заключна [6, с. 36].

Так, метою ескізної або початкової фази є загальне ознайомлення хорового колективу з твором. Хормейстер попереджує початок музикування

вступною короткою та інформативною бесідою, у якій повідомляє про зміст твору, розкриває основний художній образ, музичні й текстові особливості даного твору тощо. Далі – виконання хорової партитури на фортепіано самим хормейстером або аудіо-демонстрація. Після цього твір «читається з аркуша» усім хоровим колективом 1-2 рази. Таким чином хоровий колектив одержує первинне уявлення про твір [6, с. 36].

Друга технологічна фаза передбачає кропітку, детальну, трудомістку роботу з вивчення хорової фактури. Спочатку рекомендується сольфеджування за хоровими партіями. Хормейстер звертає свою увагу та увагу виконавців на правильну й точну інтонацію, ритмічну чіткість.

Провівши детальну роботу з партій, хормейстер переходить до «склеювання» усіх елементів в єдину загальнохорову звучність, регулюючи її у співвідношенні з виконавським задумом, переходячи до художньої фази розучування твору. На даному етапі роботи хормейстер веде ретельну роботу над мелодійним і гармонійним ладом, працює над усіма видами хорового ансамблю (метроритмічним, темповим й агогічним, динамічним, штриховим, тембровим, ансамблем хору й супроводу, ансамблем хору й соліста). Одночасно здійснюється робота з налагодження взаємозв'язків між змістом хорового твору і формою його виконання [6, с. 37].

Завершується увесь репетиційний процес заключною або генеральною репетицією, де підводяться підсумки, перевіряються досягнуті результати технічної підготовки й художня зрілість виконання. Мета заключної репетиції – це репетиція концертного виступу, так званий «прогон», на якому визначається хронометраж кожного твору та усієї програми, затверджується порядок хорових творів у концертній програмі, визначається точне місце розташування хорового колективу й інших виконавців (солістів, концертмейстера, ансамблю, оркестру) на сцені, спрацьовується вхід і вихід виконавців [6, с. 38].

Висновки. У підсумку відзначимо, що увесь процес розучування хором нового твору є цікавим, творчим, але й відповідальним одночасно. Починаючи від виспівування хору і закінчуючи «прогоном», хормейстер разом з хором

створюють такий своєрідний художній образ, у якому розкриваються «розум і душа» вокального твору у процесі його виконання.

Література

1. Антонюк В.Г. Постановка голосу: навчальний посібник для студентів вищих музичних навчальних закладів. Київ: Українська ідея, 2010. 68с.
2. Бондар А. Хорове виспівування: основні принципи. *Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2017. Вип. 152. С. 71-75.
3. Карпось В.А. Основні положення з теорії співу: навч.-метод. посібник. Луцьк: Вежа, 2003. 202 с.
4. Микиша М.В. Практичні основи вокального мистецтва. Київ: Муз. Україна, 2002. 90 с.
5. Пляченко Т.М. Методика викладання вокалу: навч.-метод. посібник. Кіровоград: КДПУ, 2005. 80 с.
6. Прядко О.М. Розвиток співацького голосу. *Наукові записки Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка*. 2016. №8. С. 33-38